



Bitka za servis

Glavna prepreka transformaciji RTCG u javni servis je, prema više međunarodnih izvještaja – od američkog NED do izvještaja o napretku EU, nedostatak političke volje

Transformacija RTCG u javni servis nije izvršena iako je to bio jedan od glavnih ciljeva medijskih zakona usvojenih u Skupštini Republike Crne Gore davne 2002. godine. Crna Gora je preuzela i međunarodne obaveze da transformiše državnu televiziju, koje proističu iz preporuka Savjeta Evrope i *Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju* sa EU.

BEZ AUTONOMIJE: Werner Rumphorst, bivši direktor Sektora za pravna pitanja EU za radiodifuziju definiše javni servis: „To je ona radiodifuzija koja je namijenjena javnosti, finansirana od strane javnosti i kontrolisana od strane javnosti”. RTCG trenutno ne zadovoljava nijedan od ta tri kriterijuma.

Transformacija RTCG u javni servis onemogućena je upravo zbog toga što nijesu obezbijedeni potpuna autonomija organa upravljanja, javno finansiranje i emitovanje programa koji je isključivo u skladu sa opštim interesom.

Članovi Savjeta RTCG, najvišeg upravljačkog tijela, se od 2008. godi-



SKUPŠTINA CRNE GORE: Ne odriče se kontrole

ne, kada su usvojene izmjene Zakona o javnim servisima, biraju u parlamentu. „Savjet imenuje i razrješava Skupština”, kaže zakon. Na taj način je Savjet stavljen pod direktnu kontrolu vladajuće koalicije, smatraju mnogi

ne podležu nikakvom obliku političkog ili bilo kog drugog uticaja prilikom vršenja njihovih funkcija“

Prema ranijem zakonskom rješenju iz 2002. godine parlament je trebalo samo da potvrdi imenovanja različitih

medijski stručnjaci. Na to je, prije nego je novo rješenje usvojeno, upozorila i **Sandra Bešić Hrvatinić**, ekspertica Savjeta Evrope.

„Ja sam veoma osjetljiva na problem upravljanja javnog servisa... Na tom pitanju obično stoji i pada ideja javnog servisa. Politici se ponovo otvaraju vrata za uticaj na javni servis, a kada ih jednom otvorite onda ih je jako teško zatvoriti. Uvijek treba imati na umu da politika veoma rijetko sama sebe ograničava i da treba u zakonu osigurati da ne postoji ni minimalna mogućnost da politika utiče na članove Savjeta i na njihov izbor”, kazala je ona.

U preporuci SE navodi se: „Da bi se garantovala nezavisnost upravnih odbora javnih elektronskih medija neophodno je da odbori

organizacija, kulturnih i naučnih institucija, te civilnog sektora. Taj model je trebao da obezbijedi nezavisnost i pluralizam različitih društvenih grupa.

Jadranka Vojvodić, zamjenica direktora Agencije za radiodifuziju smatra da je trebalo zadržati rješenje iz 2002. godine. Ona za *Monitor* kaže: „Novi model izbora članova Savjeta RTCG predstavlja korak unazad ako se posmatra uloga civilnog sektora. Jer, njegovi ovlašćeni predstavnici više ne imenuju nego predlažu članove Savjeta RTCG”. Ona ističe da je evropska praksa neujednačena, te da postoje različiti modeli izbora nadzornih organa, ali da je suština da se obezbijedi nezavisnost tih tijela, što izmjenama postojećeg zakona nije učinjeno.

Željko Rutović, pomoćnik ministra kulture, medija i sporta za *Monitor* kaže da je „upravo model izbora članova Savjeta RTCG iz 2002. godine doveo do problema u konstituisanju Savjeta, što je pored problema u finansiranju RTCG, bio i jedan od glavnih razloga za izmjenu Zakona”.

Rutović je ranije ocijenio da je novi model „dovoljno evropski”, te da u regionu ima primjera „da se poslaničke liste dogovaraju oko liste kandidat za članove savjeta”. **Mark**



Werner Rumphorst: „Sve dok postoji finansiranje iz državnog budžeta, radiodifuzna organizacija će vjerovatno biti državna kompanija sa svim ograničenjima koja se time podrazumijevaju”

Tomson, direktor Instituta za Otvoreno društvo odgovorio je tada: „Tužno je što čujem od Rutovića da Vlada želi da se miješa u regulaciju zato što je to međunarodna praksa. To jeste međunarodna praksa, ali loša. Vi ste zakonima od prije nekoliko godina uveli najbolju međunarodnu praksu i tužno je da je sad mijenjate”.

Rutović za *Monitor* pojašnjava zašto je po njemu bolje novo rješenje: „Imenovanje Savjeta novim zakonom iz 2008. godine tj. istovremenim izjašnjavanjem Skupštine Crne Gore o cijelom prijedlogu liste, otklonila se mogućnost selektivnog eliminisanja prijedloga ovlašćenih predlagača, tj. konkretno eliminisala mogućnost pretvaranja instituta imenovanja u izbor između više predloženih kandidata”.

Vlada je izmjenama Zakona o javnim servisima, u stvari, samo ozakonila dotadašnju praksu kršenja medijskih zakona u parlamentu. Samo je prvo imenovanje Savjeta, odmah nakon usvajanja Zakona, krajem 2002. godine, prošlo bez problema. Četiri godine kasnije, vladajuća većina u Skupštini, podržana dijelom opozicionih partija, umjesto da potvrdi počela je da bira članove Savjeta, pa nije potvrđen izbor nekih kandidata iz redova nevladinog sektora. Profesor **Mijat Šuković** upozorio je tada da „Skupština Crne Gore

Jadranka Vojvodić: „Novi model izbora članova Savjeta RTCG predstavlja korak unazad ako se posmatra uloga civilnog sektora. Jer, njegovi ovlašćeni predstavnici više ne imenuju nego predlažu članove Savjeta RTCG”



ne bi trebalo da odlučuje o kandidatima za Savjet, već samo da potvrđuje imenovanje - isto kao „kada verifikuje poslaničke mandate”.

Trend kršenja medijskih zakona u Skupštini, međutim, nastavio se. Vladajuća većina u parlamentu je tokom 2007. i 2008. godine više puta odbila da potvrdi pet kandidata koje su predložile Zakonom predviđene institucije. Savjet se faktički bio raspao, jer je prestao mandat petorici od 11 članova. Ovi problemi su prevaziđeni tek novim zakonskim rješenjima.

OPET NABUDŽETU: Izmjenama zakona Vlada je napravila još jednu ključnu izmjenu - RTCG je vraćena na budžetsko finansiranje, čime je dovedena u pitanje jedna od temeljnih postavki javnog servisa - da se RTCG finansira dominantno iz javnih izvora. Novo rješenje su pojedini predstavnici civilnog sektora i opozicionih partija karakterisali kao vraćanje u devdesete, kada je RTCG bila državna televizija.

U uputstvu o načinu preusmjeravanja sredstava iz budžeta za finansiranje RTCG koje je u januaru 2009. godine donijelo Ministarstvo finansija stoji da će RTCG godišnje dobijati 1,20 odsto od tekućeg budžeta.

Zakon iz 2002. godine predviđao



je, međutim, da se RTCG dominantno finansira od radio-difuzne pretplate. Taj model bio je u skladu sa *Amsterdamskim protokolom*, koji su zemlje EU usvojile još 1997. Kao četiri osnovna principa finansiranja javnih servisa *Protokol* navodi: stabilnost, nezavisnost, proporcionalnost i transparentnost.

Nekoliko godina rtv pretplata je redovno ubirana preko telefonskih računa. Problem je nastao kada je privatizovan *Telekom Crne Gore*. Novi vlasnik je, u septembru 2007. godine, obustavio njeno ubiranje, a RTCG ostala bez najznačajnijeg izvora prihoda. ARD je krenula u pregovore sa novim potencijalnim distributerima. U novembru 2007. godine postignut je preliminarni dogovor da *Elektroprivreda Crne Gore* distribuira pretplatu preko računa za struju. Ni to nije uspjelo.

„Činjenica da je propao sistem naplate televizijske pretplate pokazuje koliko naši građani smatraju da je program RTCG kredibilan”, kazao je tada za *Monitor* **Željko Ivanović**, direktor *Vijesti*.

Slamanje finansijske samostalnosti, ranija kršenja zakonskih odredbi oko izbora Savjeta, kao i najnovija rješenja koja nijesu u duhu jačanja javnog servisa, uticala su na rejting RTCG, koji od 2006. godine ima trend pada.

Rutović za *Monitor* komentariše odluku da se RTCG finansira iz budžeta kao „značajno bolji sistem finansiranja” koji je uslijedio zbog činjenice da sistem naplate radio-difuzne pretplate, kao osnovnog izvora sredstava, nije zaživio, „već se pokazao kao komplikovan i nesiguran model”.

On dodaje: „Novi model finansiranja RTCG iz dijela opštih budžetskih prihoda, primjenom propisanog ko-

eficijenta, je u skladu sa evropskim standardima o nezavisnosti javnih servisa, jer se sredstva po ovom osnovu utvrđuju propisanim mehanizmom i neposredno preusmjeravaju RTCG, bez mogućnosti uticaja izvršnih organa na njihov iznos i dinamiku ostvarivanja”.

AKO SE VLADA UZDRŽI: Rutović podsjeća da je **Mikloš Harašti**, visoki predstavnik OEBS-a za slobodu medija, kazao da finansiranje RTCG iz budžeta ne znači da je ugrožena njena nezavisnost. Harašti je, međutim, prije usvojanja novih rješenja napomenuo da je to rješenje dobro, ali samo „ako

ipak bolje rješenje: „U nekim zemljama centralne Evrope, a još više u istočnoj Evropi, mada takođe i u nekim državama zapadne Evrope, javno finansiranje se javlja u formi godišnjih raspodjela iz državnog budžeta. Međutim, pažljivim posmatranjem se uočava da je, posebno kada se radi o upravljačkoj i – iznad svega – uređivačkoj nezavisnosti, češći slučaj da radiodifuzna organizacija više ili manje liči na državnu, prije nego na istinski nezavisnu organizaciju javnog radiodifuznog servisa.”

Sve dok postoji finansiranje iz državnog budžeta, napominje on, „radiodifuzna organizacija će vjerovatno biti državna kompanija sa svim ograničenjima koja se time podrazumijevaju”.

Od kada se krenulo u transformaciju RTCG, 2002. godine, građani nijesu ostvarili mogućnost kontrole javnog servisa, što je još jedna od temeljnih karakteristika javnih medija. Prva Komisija za žalbe i predstavke, osnovana je prije više od sedam godina. Međutim Komisija faktički nije zaživjela, na imejl Komisije za šest godina stigla je - jedna žalba.

Uz sve zakonske nedoumice, jedna od temeljnih prepreka transformaciji RTCG u javni servis je, prema više međunarodnih izvještaja – od američkog NED do izvještaja o napretku EU, nedovoljno jaka politička volja da se RTCG transformiše u medij koji će brinuti o opštem dobru, a ne interesima određenih krugova. Tu bi trebalo tražiti i glavne razloge što su, prema brojnim primjedbama, najnovija zakonska rješenja manje *evropska* nego ona s početka decenije.

Milena PEROVIĆ-KORAĆ
Zoran RADULOVIĆ



RADIO TELEVIZIJA CRNE GORE:
Zakoni koji ometaju transformaciju

Vlada odluči da se uzdrži od miješanja u uređivačku politiku”. On je tada pojasnio: „Moram da napomenem da nema dovoljno dobrog zakona koji može garantovati nezavisnost RTCG ako Vlada ne želi da joj dozvoli da bude nezavisna”.

Jadranka Vojvodić upozorava da bez uvida u u Izvještaj o radu RTCG za 2009. godinu nije moguće utvrditi strukturu prihoda nakon uvođenja novog modela. „Ali se može očekivati postojanje još veće zavisnosti, odnosno oslanjanje na samo jedan izvor finansiranja a to je budžet”.

Rumphorst ocjenjuje da je pretplata